

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תרס"ה

פרקי אבות פרשת כי תצא תשע"א לפ"ק

מחמת חלישות הדור, דלא מצי לצעורי נפשם כולי האי. וכמו שכתבנו במקום אחר (אגרת הקדוש סוף סימן י) על פסוק (איכה ג-כב) חסדי ה' כי לא תמנו ע"ש. והיינו מכיון שלא 'תמנו', שאין אנו תמימים ושלמים, משום שיש לנו חמאים, אנו צריכים להתנהג באופן של 'חסדי ה' שהם בלי גבול, להרבות בצדקה וחסד בלי גבול, ועל ידי זה אנו מעוררין עלינו את חסדי ה' הבלתי מוגבלים ע"ש.

והן ידוע גודל מעלת הצדקה, אשר הכפילה התורה ברכותיה כמה פעמים, עד שאמר הכתוב (מלאכי ג-ו) ובחנוני נא בואת אם לא אפתח לכם ארובות השמים, והריקותי לכם ברכה עד בלי די. ומכל שכן שיש להרבות בצדקה וחסד בימי הרחמים והרצון לכפרת עונות, וכמו שאומרים בתפלה, ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. - ולא רק לישראל שנותן צדקה בקיום מצות ה' מועלת הצדקה, אלא גם לגוי רשע מהני, ואמרו חז"ל (בבא בתרא ד.) שדניאל נענש מפני שהשיא עצה לנבוכדנאצר, שהקים צלם זהב להשתחוות לו, והראוהו עונשו בחלום האילן, ודניאל פתרו לו, ונתן לו עצה להגן על עונשו, שנאמר (דניאל ד-כד) להן מלכא מלכי ישפר עלך [עצתי תיטב בעיניך], וחמאך בצדקה פרוק, ועויתך במיחזן ענין [בחנינת עניים], הן תהוה ארכא לשלותך [יהא אורך לשלומך] וגו'. וכתוב כלא ממא [כל החלום של פורענות בא עליו] על נבוכדנאצר מלכא, וכתוב לקצת ירחין תרי עשר וגו' [בשביל עצתו של דניאל תלה לו שנים עשר חדש], שכשאשר הפסיק או מלפרנס להלאה את העניים בא עליו עונשו. ודניאל נענש על זה, שחתכוהו מגדולתו בימי אחשורוש, ובמה דשדוהו לגובא דאריותא ע"כ. הרי לנו כי גם לרשע שהחריב בית ה', והולך כלל ישראל לגלותא, והקים צלם להשתחוות עליה, הגן עליו כח הצדקה.

ואמרו (שם) גם על הורדוס שהיה עבד רומי לבית חשמונאים, ומרד בהם והשתלט על המלוכה, וכדי לחזק את מעמדו סילק כל התנגדות למלכותו, ואמר מאן דריש (דברים יז-יח) מקרב אחיך תשים עליך מלך (למעט עבדים), רבנן, קם קמלינהו לכולהי רבנן, שבקיה לבבא בן בוטא וכו'. ואחר כך התחרט, ואמר לבבא בן בוטא השתא מאי תקנתיה דההוא גברא. אמר ליה הוא כיבה אורו של עולם דכתיב (משלי ו-כג) כי נר מצוה ותורה אור, ילך

במשנה (אבות ב-ב) רבי יוסי אומר יהי ממון חברך חביב עליך כשלך ע"כ. וכעין זה נאמר לעיל (ב-ב) רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך ע"כ. ונראה כי הנה אנו עומדים בימי הרחמים והרצון של ימי התשובה, אשר בימי קדם הרבו בני ישראל בתעניתים בימים הללו לתקן העונות של משך ימי השנה. ומבואר בלקוטי אמרים להתניא (אגרת התשובה פרק ב) ענינו, דבאמת לענין כפרת ומחילת העון, נמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך כשעשה תשובה שלימה, ואין מוכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו על זה, ונפטר לגמרי מן הדין בעולם הבא. אמנם שיהיה לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם החמא, להיות נחת רוח לקונו מעבודתו, היה צריך להביא קרבן עולה אפילו על מצות עשה קלה שאין בה כרת ומיתת בית דין, כמו שדרשו רז"ל בתורת כהנים על פסוק (ויקרא א-ד) ונרצה לו, וכדאיתא בגמרא (ובחס י:), דעולה מכפרת על מצות עשה, והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש, וכאדם שסרח במלך ופייסו על ידי פרקליטין ומחל לו, אף על פי כן שולח דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך. ועכשיו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה', התענית הוא במקום קרבן, כמו שכתוב בגמרא (ברכות ז:) שיהא מיעוט חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך וכו'. ועל יסוד זה לימד האר"י ז"ל לתלמידיו על פי חכמת האמת, מספר הצומות לכמה עונות וחמאים, אף שאין בהם כרת ולא מיתה בידי שמים, כמו על הכעס קנ"א תעניות וכו', ואפילו על איסור דרבנן כמו סתם יינם יתענה ע"ג תעניות וכו', וכן על ביטול מצות עשה דרבנן כמו תפלה יתענה ס"א תעניות וכו'. ודרך כלל, סוד התענית היא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון ברוך הוא, כמו הקרבן וכו'.

ישוב כתב (בפרק ג) אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו, שאפשר שיוכל לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו, כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות וכו', ומאי תקנתיה, כדכתיב וחמאך בצדקה פרוק וכו'. ואין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש (כתובות ג), דלא מקרי בזבו כהאי גוונא, מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסיוגופים, ולא גרעא מרפואות הגוף ושאר צרכיו. ולפי שמספר הצומות המוזכרים בתקוני התשובה הנזכרים לעיל רבו במאד מאד, לכן נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה,

ויעסוק באורו של עולם (לבנות את בית המקדש) דכתיב (ישעיה ב-ב) ונהרו אליו כל הגוים. איכא דאמרי הכי אמר ליה, הוא סימא עינו של עולם, דכתיב (במדבר טו-כד) והיה אם מעיני העדה, ילך ויתעסק בעיניו של עולם, דכתיב (יהזקאל כד-כא) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם ממחמד עיניכם ע"ש. הרי לנו גודל כח הצדקה עד כמה מכפרת, גם על כיבוי אורו של עולם.

ועיין בבן יהוידע שכתב במעם שהשאיר בן בבא דייקא, שידע מבועו שאינו נוקם ונוטר, ומטיב לעושה עמו רעה, וכדאיתא בגמרא (נדרים סו:) באותו שאמר לאשתו תביאי לי תרי בוציני, אולת ואייתת ליה תרי שרגי, שחשבה שרוצה שתי נרות הנקראים בוציני, והוא לא אמר אלא על אבטיחים, כי ביום היה מדבר עמה, והוא נתכעס על המפשות שלה, ואמר לה זילי תברי יתהון על ריש בבא, פירוש על ראש הפתח, והיא חשבה שצוה לו לשברם על ראש בבא בן בוטא, והוה יתיב ודאין דינא, ובאה האשה ושברה אותם על ראשו, ואמר לה מה זאת עשית, והשיבה כך צוני בעלי, והכיר כי זו ברוב תמותה עשתה כן, ואמר לה את עשית רצון בעליך, המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא ע"ש, ראה כמה היה סבלן ואינו מקפיד, ומוחל על כבודו, ולא די לו שלא קללה, אלא ברוכי בירך לה, וכיון שהיה ידוע ומפורסם שהוא מעביר על מדותיו, לכן בחר הורדוס לשיירו שלא להרגו.

וע"פ פי דרכו יש להוסיף, שזהו גם מעם על מה שמן השמים הסיבו ככה שבבא בן בוטא ניצל מאותה גזירה, דאיתא בגמרא (חגיגה ה) גבי מרים מגדלא שער נשיא, שאמר המלך המות, שמי שמת לפני זמנו, אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה [מעביר על מדותיו], נומל שנותיו ומוספינא להו ליה והויא חלופיה ע"כ. ואם זכות מעביר על מדותיו גדולה שיקבל ימים ושנים מאחרים, מכל שכן שמוגין על ימיו שלא ימות בקוצר ימים, ולכן נשאר בבא בן בוטא ולא הרגוהו.

ול"א עוד אלא גם בחסר כוונת המצוה, גם כן כח הצדקה גדולה, וכמו שאמרו (פסחים ה:) האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או כדי שאהיה בן העולם הבא, הרי זה צדיק גמור. ומבואר בפרשתנו (כד-ט) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו, לגר ליתום ולא למנהג יהיה, למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידך. וברש"י ואף על פי שבאת לידו שלא במתכוין, קל וחומר לעושה במתכוין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו, ומצאה עני ונתפרנס בה, הרי הוא מתברך עליה (ספרי כד-קמט) ע"כ. ושמעתי מדודי הגה"צ בע"פ בית הלחמי זצ"ל, דזהו מה שאמרו במשנה (אבות א-ב) על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, דבתורה ועבודה הקדים אות ה', ולא בגמילות

חסדים, כי קיום העולם בתורה ועבודה הוא רק אם היא תורה ועבודה שלימה, התורה והעבודה הידוע. לא כן גמילות חסדים מקיים העולם בכל אופן, גם בחסרון הכוונה, וגם בנפלה סלע מידו.

ואמר הכתוב שוב, כי תחבוט זיתך לא תפאר אחרך, לגר ליתום ולא למנה יהיה (כד-ב). וברש"י לא תמול תפארתו ממנו, מכאן שמניחין פאה לאילן (חולין קלא:), אחרך, זו שכחה ע"כ. ומסיים וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו'. וכתב בכ"י יקר לפרש, לא תבקש לפאר מה שיהיה אחרך, כי מי יגיד לאדם מה שיהיה אחריו, וכן לא תבקש לעזוב העוללות למי שיהיה אחרך, אלא לגר ליתום יהיה, ואז תראה עולמך בחיך. ואל תדאג לומר אם לא אשאיר אחרי מאומה לזרעי מהיכן יתפרנסו, על זה אמר וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, חסר מכל וכל, כי מה שקנה עבד קנה רבו, ואף על פי כן זכית עכשיו לשדות וכרמים ברצון האל ית', הוא ישלח גם מלאכו לפני זרעך אחרך ויתן להם די מחסורם, ועל כן טוב לך לעשות לצרכך לביתך הנצחי, כי אדם קרוב אצל עצמו יותר מלבניו אחריו, על כן לא יבקש וידרוש במה שיהיה אחריו, כדרך שעושים רוב עשירי דורינו, עושים עושר ולא במשפט, והם אבירי לכב הרחוקים מצדקה, ומוענים שהם עושים כן בעבור בניהם, והמה מאומה לא ישאו בעמלם לעולם הנצחי, אוי לאותה כלימה ובושה עכל"ק.

ונראה עוד כמה שאמר לא תפאר, לא תמול תפארתו, ובפשטו הכוונה שלא ימול לעצמו כל פרוי, שלא ישאר עליו פאר, כי הפירות הם תפארתו של האילן. ויש לומר עוד, כי כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו (אבות ו-ד), וכל מה שמעלה האדם מעיניו עולם לכבודו ית"ש, זהו הפאר והגונו מכל עמלו, וכמו שאמרו ישראל בים, זה א-לי ואנחנו (שמות טו-ב), מה שנותן לכבוד ה' זהו הגונו האמיתי. ומהו הפאר והגונו מכל רכושו של אדם שמתעלה בהם כבוד ה', ועושה ממנו עטרה למעלה בראש המלך, זהו המתנות עניים שנותן מהונו לעשות חסד עם אחרים. ועל כן מזהיר הכתוב, כי תחבוט זיתך לא תפאר אחרך, לא תמול לעצמך תפארתו של השדה, כי השכחה והפיאה והלקט וכו' המה הם התפארת של כל רכושך.

ואמר הכתוב לא תפאר אחרך, כי באמת אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד (אבות ו-ו), ומכל הונו לא ילזה אותו אלא הקומיץ של כסף וזהב שעשה בהם צדקה וחסד, ורק צדק לפניו יהלך. ופירשו הכתוב (שמות כב-כד) אם כסף תלזה את עמי את העני עמך, אם יש סוג של כסף שתלזה אותך אחרך בעת מיתתך, אין זה, אלא את העני עמך, רק מה שנתת להעני זה יהיה עמך. ובבינה לעתים פירש הכתוב (במדבר ה-ו) ואיש את קדשיו לו יהיו, איש אשר יתן

לכהן לו יהיה, כי אנשים סוברים כי הממון המונח בקופתם שלהם הוא, ואילו הממון שהם נותנים אינו עוד שלהם, ועל כן שואפים הם למלא את אוצרותיהם. ואולם באמת הדברים הפוכים, דוקא הממון הניתן למטרות קדושות, והניתן לכהנים ולתלמידי חכמים, איש את קדשיו ואיש אשר יתן לכהן, הוא הוא אשר נשאר קנינו של האדם לצמיתות, לו יהיה, ואילו זה שהוא צובר בקופתו, ומכל שכן ממון של זרים, אינו שלו כלל ע"כ.

וסיפרו חז"ל (בבא בתרא יא.) מעשה במונכו המלך שבובו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו, אבותיך גנוזו והוסיפו על של אבותם ואתה מכובזם. אמר להם אבותי גנוזו למטה ואני גנותי למעלה, שנאמר (תהלים פה-יב) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף. אבותי גנוזו במקום שהיד שולטת בו ואני גנותי במקום שאין היד שולטת בו, שנאמר (שם פט-מז) צדק ומשפט מכון כסאך. אבותי גנוזו דבר שאין עושה פירות ואני גנותי דבר שעושה פירות, שנאמר (ישעיה ג-י) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. אבותי גנוזו אוצרות ממון ואני גנותי אוצרות נפשות, שנאמר (משלי יא-ל) פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם. אבותי גנוזו לאחרים ואני גנותי לעצמי, שנאמר (דברים כד-ג) ולך תהיה צדקה אבותי גנוזו לעולם הזה ואני גנותי לעולם הבא, שנאמר (ישעיה נה-ח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך ע"כ.

וזיהו שמוהיר הכתוב, כי תחבוט זיתך לא תפאר 'אחרוך', לא תמול מהשדה התפארת שישאר לך 'אחרוך', יבוא יום שעיוזב הכל ולא תלוח אותו אחריו הוננו, ורק מתנות העניים הללו ילוו אותך גם אחר כך, והזהר בנפשך שלא תמול זאת מהשדה.

ועל זאת רימו התנא, יהי ממון חברך חביב עליך כשלך, היינו הממון צדקה שאתה נותן לחברך, יהיו חביבים לפניך כאילו אתה נותנם לך לעצמך, לזכור דברי מונבו, אבותי גנוזו לאחרים, ואני גנותי לעצמי שנאמר 'ולך' תהיה צדקה, והממון שאתה נותן לחברך, להחיות בהם נפשות אחרים, ממון זה יהיה חביב עליך כשלך, כי רק מה שיתן לכהן לו יהיה, זה נגנו לפנינו למעלה במקום שאין יד שולטת בו. וכמו כן יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך, היינו הכבוד שאתה נותן לחברך יהא נחשב כאילו אתה נותן בזה הכבוד לעצמך, וכמאמרם (אבות ד-א) איזהו מכובד, המכבד את הבריות ע"כ.

ואם כי לא כל אחד יוכל להרבות צדקה בממונו, ומה יעשה עני, מכל מקום יש הרבה אופני חסד שיוכל לעשות, וכולם הם בכלל צדקה שמכפרת. ויש חסד גם בגופו שהוא נכלל בכלל הצדקה, לעזור לחבירו לסדר לו צרכיו, ולחוקו ולתומכו בגופו, בביקור חולים וכו'. או גם בדיבור פה בעלמא, שאמרו חז"ל (בבא

בתרא ט:) כל הנותן פרומה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים באחת עשרה ברכות. ומבואר שם בתוס' דגם כאשר אינו נותן לו כלום, אלא מפייסו בדברי נחומים זוכה ל"א ברכות, והנותן צדקה לעני וגם מפייסו זוכה ל"ז ברכות ע"ש. ואיתא במדרש רבה (פר"פ בהר) אם אין לך ליתן לו, נחמו בדברים, אמור לו תצא נפשי עליך שאין לי מה ליתן לך ע"כ.

ואפילו להראות לחבירו פנים שוחקות, ולקבלו בסבר פנים יפות, ולפרוס בשלומו באמירת בוקר טוב, חשוב יותר מצדקה, וכמאמרם (כתובות קיא:) אמר רבי יוחנן טוב מלבין שינים לחבירו יותר ממשקו חלב שנאמר (בראשית מט-ח) ולבן שינים מחלב, אל תקרי לבן שינים אלא ליבון שינים ע"כ. ושמעתי דבר צחות, כי להשקות חבירו חלב לא יוכל אלא כאשר לא אכל חבירו מתחלה בשר, אבל להלבין שיניו זה יוכל תמיד, גם אחר אכילת בשר, ולכן טוב מלבין שינים יותר ממשקו חלב, שזה יוכל ליתן לחבירו בכל עת ובכל שעה. – וכל זה הוא בכלל מה שאמרו וחטאך בצדקה פרוק.

ויש לומר עוד כמה שאמר לא תפאר אחרך, כי הכתוב אומר, תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלקיך (דברים יט-ג). ונראה דאיתא בגמרא (שבת קנא:) רבי אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו [שלא יבא לידי עניות, דדבר המזומן הוא לבוא, או עליו, או על בנו, או על בן בנו]. שאם הוא לא בא בא בנו, ואם בנו לא בא בן בנו בא, שנאמר (דברים טו-י) כי בגלל הדבר הזה יברכך ה', תנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם ע"כ. ואמרו (ובחים קיג:) אמר רבי אבהו למה נקרא שמה שנער, שמנערת את עשיריה [אין עושרה מתקיים מפני שאין מרחמים על הבריות כדאמרין (ביצה לב) עתירי בכל יורדי גיהנם הן]. ופריך והא קא חזינא דקאי, ומשני עד תלת דרי הוא דקאי ע"כ. וכן אמרו (דרך ארץ זוטא ט) הוי אוהב את העניים, כדי שלא יבואו בניך לידי אותה מדה ע"כ. ומבואר מזה, כי עשירות האדם הוא רק עד ג' דורות, ורק על ידי עשיית חסד יש לו קיום גם אחריו לדורות.

וזיהו תכין לך הדרך, תכין עצמך בעשיית צדקה וחסד, כי תזכור ושלשת את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלקיך, שהארציות אשר נותן לך ה' יש לו גבול עד דור שלישי, ורק על ידי עשיית חסד לאחרים יהיה לו קיום לזרעך אחרך. וכאשר תחבוט את זיתך לא תפאר אחרך, לא תמול התפארת של עשירות מבניך הבאים אחרך, כי רק בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך.

ואמרו (אבות ב-ז) מרבה צדקה מרבה שלום, דאיתא במדרש (ויק"ר לד-ז) אמר רבי יהודה ברבי סימון, העני הזה יושב

קץ לניחוחי אשמותינו, אשר גם אם נצום כל ימי חיינו, לא יעלה לנו כמספר הצומות שמחוייבים לתיקונם, ועל ידי זה חסר השלום בקרבנו, וכמו שאמר דוד (תהלים לה-ד) אין שלום בעצמי מפני חטאתי, על כן משפיע לנו ה' שנוכל לתקן הכל בחסד, הן בממון והן בגוף והן בדיבור ופיוס, והן בשחוק על שפתי פיו לחבירו, ומרבה צדקה מרבה שלום, בינו לבין קונו ובינו לבין עצמו, בתיקון כל הפגמים.

ומתרעם מה אני מפלוני, הוא ישן על מפתו ואני ישן כאן, פלוני ישן בביתו ואני כאן, ועמדת אתה ונתת לו, חיך שאני מעלה עליך כאילו עשית שלום בינו לביני, הה"ד (ישעיה כז-ה) או יחזק במעוזי יעשה שלום לי ע"כ. ואם כן המרבה צדקה מרבה שלום בין העני לקונו.

אך לפי מה שנתבאר גודל כח הצדקה שמכפרת עון, אשר מי יאמר זכותי לבי, הלא מכף רגל ועד ראש אין בנו מתום, ואין

בסעודה שלישית פרשת כי תצא תשע"א לפ"ק

ואמר אם לא עכשיו אימתי, דהיינו שיחשוב אדם כי לא ילחום נגד היצר הרע, רק ימתין עד שיוקן והגיעו ימים אשר אין בהם חפץ לתאוות עולם הזה ואז ישוב אל ה' וירחמהו. אבל כבר אמרו ז"ל (עבודה זרה יט) אשרי איש ירא ה' (תהלים קיא-א), כשהוא איש כשהוא בגבורתו ובכחו או יפעל פעולה שלימה, והיינו אם לא עכשיו אימתי. וזהו שהתחלנו בו, כי תצא למלחמה על אויבך, דהיינו מלחמת יצר הרע, כי תצא למלחמה או ונתנו ה' אלקך בידך, כי הבא למהר מסייעין לו מן השמים ע"כ.

והנה הכתוב סיים שם, אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד, גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך. כי חילוק גדול יש בין השב בימי נעורותו להשב בזקנותו, אם כי התשובה מקובלת תמיד, ועד יום מותו תחכה, ואפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה, אין מזכירין לו שום דבר מרשעו (רמב"ם ה' תשובה א-ג), מכל מקום זהו רק מה שנוגע לעצמו לתיקוני נפשו. אבל להבנים המחונכים בביתו, השב בימי נעורותו, גם בניו מתתנכים על ברכי התורה, הן מצד מה שמחנך אותם על דרך זה, והנוך לנער על פי דרכו גם כי זקין לא יסור ממנה, וגם ממה שהם רואים לפניהם אב לומד תורה ועוסק במצותיה באהבה, השבת יש לו פנים אחר בביתו, קיום המצות הוא בהידור ובשמחה, וגם בניו מתגדלים על דרך זה. לא כן השב בזקנותו, אבל בניו הכירוהו בשפלותו, הבנים הם חסרי חינוך של תורה, וגם אם בזקנותו תיקן נפשו בתשובה, מכל מקום חסר לו ההמשך, השלשלת של תורה ועבודה בבניו אחריו. וזהו אשרי איש ירא את ה', כשהוא איש, ואז במצותיו חפץ מאד, כי איש כזה יזכה שגם גבור בארץ יהיה זרעו, גם הם יתגברו על יצרם, ודור ישרים יבורך, הוא מעלה גם את בני ביתו עמו.

ודרשו חז"ל (שבת לב:) למה יקצוף האלקים על קולך וחבל את מעשה ידיך (קהלת ה-ה), אי זהו הן מעשה ידיו של אדם, הוי אומר בניו ובנותיו של אדם ע"כ. וכן נאמר (קהלת יא-י) בבקר זרע

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקך בידך ושבת שבינו (כא-י). ויש לדקדק אומרו 'על' אויבך, ולא 'כנגד' אויבך. גם מה שאמר ונתנו ה' אלקך 'בידך', הלא האויב אינו דבר הניתן ביד, אלא הוא כבוש תחתיו, והוי ליה למימר ונתנו ה' אלקך 'לפניך' או 'תחתך'. ודורשי רשומות דרשו ושבת 'שבינו', נוטריקון ו'יבטחו בך' יודעי ש"מך (תהלים ט-א). וצריך ביאור הרמז בזה. גם להבין הסמיכות לפרשת הקודמת, פרשת עגלה ערופה, שמסיימת ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה' (כא-ט).

ונראה דהנה בספרים הקדושים כתבו לרמוז בזה על מלחמת היצר, שהוא האויב האמיתי של אדם, שאמרו חז"ל (סוכה גב.) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לו-לב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ע"כ. והוא מלחמה תמידית, אשר יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח-כא), וברש"י משננער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע (כ"ד לד-י) ע"ש. ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר (שם) ה' לא יעזבנו בידו (סוכה שם). ועל זה בא ההבטחה, כי תצא למלחמה על אויבך, אז הקב"ה יעזור לך ויעמוד לימינך, ונתנו ה' אלקך בידך.

ובתורת משה (ריש פרשתנו ק:) הוסיף, דאמרו (אבות א-ד) אם אין אני לי מי לי. הנה אמרו חז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו. והנה יחשוב אדם כי לא יצא למלחמה עם היצר הרע ולכבוש יצרו אשר צריך כח וגבורה, כדאמרו (שם א-ד) איזהו גבור וכו', לא יעשה שום התפעלות לזה רק יבטח בה' כי יעזרהו וילחם מלחמתו הגדולה הלזו, אבל האמת לא כן הוא, כי מי שחושב כן לעולם לא יהיה שונאו נכנע תחתיו, רק שצריך האדם ללחום תמיד ולכבוש יצרו בכחו ובאפשרו בטבעו, והשאר משמים יסייעוהו, וכבר אמרו (שבת קד.) הבא למהר מסייעין לו, ותחלה צריך האדם לבוא למהר ואחר כך מסייעין אותו. וזהו שאמר הלל אם אין לי מי לי, דהיינו אם אין האדם פועל פעולות לעצמו מי הוא אשר יעזרהו, וכשאני לעצמי, דהיינו לאחר שפעל, מה הוא, רק יצרפו שניהם יחד.

זרעך ולערב אל תנח ירך ע"כ. ולכן רימו לנו הכתוב כאן, כי תצא למלחמה על אויבך, האויב הפנימי שאתה כבוש תחת ידו, תוכל להיות במוח שתהיה אתה 'על' אויבך, כי ה' לא יעזבנו בידו, אבל תשתדל לשוב בימי נערותך, ונתנו ה' אלקך 'בידך', כאשר מעשה יריך אלו הבנים והבנות, הם עדיין אצלך בביתך, שאו גם הם יתחנכו על דרך זה, לא כן השב בימי זקנותו, אז יחסר לו גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך ח"ו.

*

והנה הכתוב מסמיכו לפרשת הקודמת שמסיימת, ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה', ופירש **בבינה לעתים** כי החוטא מאבד את נפשו, והרי הוא כהורג נפש, ועוד חמור יותר, כי גדול המחטיא יותר מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיא מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא (רש"י דברים כג-ט), וההורג נפש מאבד רק חיי שעה של ימי שנותינו בהם שבעים שנה, והחוטא מאבד חיי עולם חיים נצחיים. והתורה מעורר את האדם, אחר שאתה רואה איך חיי האדם חביבה אצל ה', וכאשר ימצא חלל באדמה, צריכין כפרה על מה שנימל נפש מישראל, מזה תלמוד על עצמך שלא תהיה אתה בעצמך הורג נפש, והוא בשעה שאדם סר מהתורה ומצותיה, אז הוא הורג את עצמו, וחמור עוד יותר מהורג את גופו, ויש לך להתאמץ לבער הדם הנקי מקרבך, שלא תהיה אתה שופך דמים, ולזה תזכה כאשר תעשה הישר בעיני ה' עכדה"ק. וכאשר תתבונן בפרשה הקודמת בחומר הריגת נפש מישראל, אשר לפעמים גם אתה אינך מוב יותר מהרוצח ההוא, כי רשעים בחייהם קרויין מתים (ברכות ה:), התבוננות זו יביא אותך לצאת למלחמה על אויבך.

וברש"י פירש ואתה תבער, מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג, והוא הישר בעיני ה' (כתובות לו: ע"כ. ונראה עוד דאין זה רק ציווי בעלמא, אלא יש בו גם הבטחה שיתבער הרוצח, שזוהו תכלית הכפרה, וכמו שנאמר (במדבר לה-ג) ולא רץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו. והוא על דרך מה שאמר הכתוב (שמות כא-ט) מכה איש ומת, מות יומת, ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו, וברש"י ולמה תצא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד (שמואל א כד-יג) כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע. ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקב"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלקים אנה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקב"ה מוזמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם, ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה וזה שהרג במזיד נהרג (מכות י: ע"כ. הרי לנו כי בסופו יזמין ה' להרוצח

ההוא מיתתו, ואי אפשר לברוח מן הדין. וזהו שסיים הפרשה בהבטחה, ואתה תבער הדם הנקי מקרבך, שסופו יזמין ה' להרוצח מיתתו, ותזכה שיתבער הדם הנקי מקרבך.

*

והנה הרורשי רשומות רמוז בפסוק זה רמוז על חדש אלול, והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום ר"ת אל"ל. וביאורו כי החוטא שנכשל במשך השנה בחטאים שונות לא במרד ובמעל, ונפשו מרה עליו כאשר באים ימי אלול, ימים של התבוננות בתשובה, יחזק עצמו, שכמו שניתן ערי מקלט להורג נפש בשוגגה, שגואל האדם לא יוכל להזיקנו, כן ניתן גם לו החדש הזה, מקום מקלט, לתקן את הכל.

אך יש לומר עוד בזה, כי יש להבין מה שרוד הביע על פרשה זו כאשר יאמר 'משל הקדמוני', ולא מצינו בימיו כזה בשאר מקום. ואולי יש לומר כי יש בזה רמוז על ענין התשובה, שמפרשה זו יוכל ליקח האדם לעצמו משל על כל מעשיו, ותשובה הוא מהדברים שקדמה לעולם (פסחים נד), ופרשה זו שבתורה הוא 'משל הקדמוני', משל הנוגע לענין התשובה שקדמה לעולם. כי פרשה זו מלמדת אותנו כי יש השגחה נפלאה על כל המעשים שמתהוים בעולם, ואם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'. הורג את חברו בסתר בלי עדים, או עושה שאר עבירה מחייבי מיתות, סופו יזמינהו ה' לפונדק שבו יקבל עונשו. ואמרו חז"ל (כתובות ל) מזום שחרב בית המקדש, אף על פי שבטלו סנהדרין, דין ארבע מיתות [עונש דוגמתן] לא בטלו, מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה, או נמסר למלכות או לסמים באין עליו, ומי שנתחייב חנק או מובע בנהר או מת בסרונוכי ע"ש. ואם כן פרשה זו של רוצח, הוא משל לכל עבירות שבועולם, שיתבונן בעוד מועד לשוב אל ה', קודם שיזמינהו ה' לאותו פונדק שבו יקבל עונשו.

ועוד גם זאת, כי עונשים הללו אין הם דרך נקמה כמו עונשי בני אדם, אלא הם תיקוני הנפש, שאי אפשר לזכך נפשו לאור באור החיים בחיי נצחיים, אלא אחר שעובר עליו הדברים הללו, ולא ירח ממנו נדח, על כן למזבתו האמיתית האלקים אנה לידו עונשו בעולם הזה, שיוכה לתיקונו. ובבוא חדש אלול ישים אל לבו פרשה זו, והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום, ולמה תצא זאת מלפני ה', אלא פרשה זו הוא משל הקדמוני, ללמוד לקח ממנה על ענין התשובה, אשר אי אפשר להסתיר דבר מאת ה', והקב"ה בוחן ובודק גנוי נסתרות, ואין שכחה מלפני כסא כבודך, והקב"ה חוזר על תיקוני נפש האדם שלא ירח ממנו נדח.

ולכן בסיום פרשת עגלה ערופה, שנמצא חלל באדמה, ולא נודע מי הכהו, אמרה תורה שיש חשבון למעלה, וסופו

תבער הדם הנקי מקרבך, כי יזמינו ה' לפונדק שבו יקבל עונשו. ומוזה תוכל ליקח לך משל, כי תצא למלחמה על אויביך, כאשר תחגור עצמך למלחמה להתגבר על יצרך ולשוב על עונותך, אז תקח לך התחזקות מפרשה הקודמת לשוב אל ה' בעוד מועד.

השבת, לא יצא בצבא, אין הוא צריך לצבא למלחמתו, ולא יעבור עליו לכל דבר, שיהיה משומר שלא יעבור שום חמא.

*

ואמר הכתוב (תהלים לז-ה) אשכילך ואורך בדרך זו תלך, איעצה עליך עיני, אל תהיו כסוס כפרד אין הבין. ויש לומר על פי מה שראיתי בשם הרב מבריסק זצ"ל שהיה מספר את הסיפור הבא כמשל על חרדת יום הדין. בשנות המלחמה היו סוחרים שהיו מברחים סחורה מעבר לגבול, מצד אחד היו מרוויחים הון רב מסחורה זו, אך מאידך הסכנה בזה היה גדול, כי מי שנתפס היה דינו נחרץ מיד למות. אחד היהודים שרצה להבריא את הגבול שכר בעל עגלה שיבוא באמצע הלילה להעמיס את הסחורה ולהבריא את הגבול. מיד כשהתחילו בנסיעה התחיל לבו של הסוחר לפעום בחזקה, וככל שהתקרבו יותר לגבול הלך והתגבר הפחד. כשהגיעו ממש לקראת הגבול אז גם העגלון התחיל לפחד, סוף סוף אם יתפס גם הוא יקנס, אך כמובן אין להשוות את פחדו לפחד של הסוחר שכל חייו נתונים בסכנה. מי לא הרגיש כלל פחד כשעמדו ליד הגבול, היו אלה המוסים, לגביהם אין שום הכרל באיזה מקום נמצאים.

בן הדבר בפחד הדין של חודש אלול, הצדיקים ויראי ה' אשר חשים באמת שכל חייהם עומדים בסכנה, מיד בתחילת האלול מרגישים חרדה ופחד, וככל שהימים מתקרבים לראש השנה פחדם גובר. אך אנשים שאינם בדרגה זו, נשארים שלווים ושקטים, ורק בהתקרב ראש השנה גם הם מתחילים להרגיש פחד. אך מי שלא מתעורר בימים אלו, עלול הוא להיות כאותם סוסים, ולא ירגיש בכל דאגה מיוחדת אפילו כשמגיע ראש השנה, והימים הנוראים עוברים עליו בלי שום הרגשה של פחד, וזו התביעה הגדולה על האדם שלא יהא נמשל כבהמות נדמו.

וצ"ל זה מעורר הכתוב, אשכילך ואורך בדרך זו תלך, אני אשכיל אותך להאיר לפניך הדרך שיש לך לילך, להכין עצמך לקראת היום הדין בתשובה כהוגן, ואל תהיו כסוס כפרד, שעומד אצל הגבול כמו ברפת, בן לא תהיה אצליכם האלול והראש השנה בלי שום הרגשה מחרדת הדין, אלא תבין לך הדרך, כי יש חשבון על הכל, וחיי תלוין בימים הללו. והבא לשהר מסייעין אותו לזכות לתשובה שלימה ולברכת כתיבה וחתומה מובה מתוך הרחבת הדעת.

ואמר הכתוב ושבת שבו, ובספרים הקדושים כתבו לרמוז בזה ענין השבת, שעל ידי השבת יכולים לתקן ולהשיב שביו של האויב, וכמאמרם (שבת קח:): כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלץ לו, שנאמר (ישעיה נב-ב) אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו, אל תקרי מחללו אלא מחול לו ע"כ. והויז מסגולת המצוה ההוא שמועיל לכפר פשע, יש בו גם ענין בפשמות, כי כל ימי השבוע האדם מרוד בפרנסתו ואין לו ישוב הדעת לתורה ולתפלה, ולהתבוננות מה חובתו בעולמו, אבל המקדש את השבת קודש לה', כל מלאכתו עשויה, ואין לו בו אלא זמן של קירוב לקונו, הן בתפלתו בהשתפכות הנפש, והן בזמירות שבת עם בני ביתו בחמימות, וללמוד ספרי מוסר וחסידות, ולשמוע דרשות של מוסר, על ידי זה בקל יעלה בידו לנצח את האויב הפנימי, כי הוא חי עם חשבון, ובכל שבת עושה חשבון איך עבר עליו השבוע, ומה הוא צריך לקבל על עצמו לגדור גדר בשבוע הבאה. – וכי תצא למלחמה על אויביך ושבת שבו, על ידי שתקדש את יום השבת ליום מנוחה וקדושה, תוכל לשבות שביו של האויב. ועל זה רימו שבי"ו, ויבטחו בכך יודעי שמך, כי שבת שמא דקודשא בריך הוא (זוה"ק ח"ב פ"ח.), והיודעים איך לנצל את השבת הם זוכים להתגבר על יצרים ולשוב שביו.

ויש לרמוז זאת עוד בפרשתנו, כי יקח איש אשה חדשה, לא יצא בצבא, ולא יעבור עליו לכל דבר (כד-ה). דאיתא בתיקוני זוהר (תיקון ו כב): אשה איהו נשמתיה ע"ש. וכן הוא בזהר חדש בפרשתנו (עב). אשת יפת תואר, דא היא נשמתא ע"ש. ובשבת קודש מקבל כל אדם נשמה יתירה, אשה חדשה, וכמו שדרשו (ביצה מז.) וביום השביעי שבת ונפש (שמות לא-ו) וי אבדה נפש ע"כ. והנה לצאת למלחמה צריכין צבא רב, ולפי גודל הצבא בן יצליח, אבל במלחמת היצר לא צריכין לצבא, אלא יקדיש את יום השבת קודש לה', אז בקל יוכל להתגבר את עצמו אחר כך שלא יבוא לידי חמא. וזהו כי יקח איש אשה חדשה, היינו הנשמה היתירה של יום

לעילוי נשמת מרת מלכה ב"ר יהואל ע"ה נפטרה מ"ו אלול תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה נתגבר ע"י בנה הר"ר משה עהרענפעלד הי"ו	נתגבר ע"י ידידיו מוה"ר ר' אהרן געשטעטנער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו החתן בנימין גי"ו למו"ט	נתגבר ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם יעקב פריינד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו החתן מרדכי שלמה גי"ו למו"ט	נתגבר ע"י ידידיו מוה"ר ר' יאיר גרינצווייג הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו הכלה תחי' למול טוב
נתגבר ע"י ידידיו מוה"ר ר' נחמיי גיידא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתגבר ע"י ידידיו מוה"ר ר' יודא לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתגבר ע"י ידידיו מוה"ר ר' יעקב יוסף וויינגארטן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתגבר ע"י ידידיו מוה"ר ר' יצחק אהרן שטייף הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 718.387.5770